

Ситуація успіху також є успішним елементом в розвитку творчих якостей, радості відкриття власних здібностей особливо впливають на емоційну сферу дітей тоді, коли це бачать, цінять, розуміють усі навколишні.

Діти народжуються з певними нахилами, які є не лише вродженими задатками, а й наслідком суспільного розвитку. На їх основі виникають різні психічні якості (відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, мислення, почуття). Ці якості виникають не самі по собі, а формуються у процесі творчого розвитку дитини, протягом самостійної діяльності, налагоджені стосунків із зовнішнім світом, саморозвитком. Важливе значення у цьому процесі відіграє вільне володіння мовою, як рідною так і іноземною, з допомогою яких у дитини виникають нові, форми взаємодії з навколишнім середовищем, а разом з ними нові потреби, інтереси та види діяльності.

«Переважає більшість сучасних батьків, стверджує І. Барановська, вважають, що навчання без суму немає, а нелюбов до навчання – звичайне явище. У наш час навчати не просто, а навчання з захопленням потребує від вчителя фахової компетентності, особистісної зрілості, ерудиції, творчо-діяльнісного підходу до викладання навчального матеріалу, володіння методами та прийомами, що забезпечують не лише педагогічний вплив на вихованців, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ними. Вміння захопити, викликати інтерес створює ту необхідну напругу духовних сил, яка веде до розвитку здібностей, до підвищення рівня успішності учнів»[2].

Висновок. Отже, театральна творчість школярів відіграє важливу роль в їхньому житті та розвитку. Участь дітей у театральній постановці змушує дітей творчо думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі, тобто бути постійно в процесі пізнання. Театральне мистецтво формує в дітей цілісний погляд на світ, створює можливість не лише для естетики, а й естетичної діяльності, що формує активну, ініціативну особистість. Головна роль у процесі його використання відводиться учителю-режисеру, який має не маніпулювати, а толерантно, педагогічно обдуманно керувати артистичними здібностями учнів і варто пам'ятати що це не підготовка дитини як майбутнього актора, а розвага та важливий навчально-виховний засіб.

Література

1. Артемова Л.В. Театр і гра: Вдома, у дитячому садку, в школі. Київ: ТОВ «Томіріс», 2002. 292 с.
2. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Початкова школа*. 2000. №1. 27-54с.
4. Корчак Я.А. Як любити дітей. Київ: Радянська школа, 1976. 159 с.
5. Станиславский К.С. Театр и жизнь. Собр. соч.: В 8 т. Москва: Искусство, 1961. Т. 4. 231-278с.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1972. – 242с.
7. Татаренко М.Г. Закони ойкумени і розвиток творчої особистості молодших школярів шляхом театральної педагогіки. *Рідна школа*. 2004. Жовтень. С.44-46.

УДК: 373.2.091.33:[7:001.895]

А. Останська,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

A. Ostanska,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

**РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ**

**DEVELOPMENT OF PRESCHOOLS 'SPEECH THROUGH THE USE OF INNOVATIVE
METHODS OF ARTISTIC DIRECTION**

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку мовлення дошкільників шляхом використання інноваційних методик мистецького спрямування. Проаналізовано актуальність розвитку мовного потенціалу дошкільників шляхом залучення їх в художню атмосферу.

Abstract.The article deals with the special features of the development of the development of preschool children by the gentry are shown. The relevance of the development of the social potential of preschool children by the way of getting into the artist's atmosphere is analyzed.

Ключові слова: мистецтво, творчість, мовлення, образотворче мистецтво, поетичний текст, культура мовлення, інноваційні технології

Keywords: art, creativity, movement, creative art, poetry text, culture of art, innovation technologies

Постановка проблеми: Мова є унікальним засобом залучення людей до цінності духовної культури багатьох поколінь. Коли людина з раннього дитинства знайомиться з літературною, мистецькою, фольклорною спадщиною свого народу, вона все глибше розуміє його сутність та історію. Саме дана спадщина стимулює кожну людину хоч якоюсь мірою займатися творчістю.

Мовлення є свідченням мовної культури людини, її розумового й особистісного розвитку. Вона займає важливе місце в ряді психологічних механізмів різних видів і форм мовлення, процесу становлення і розвитку мовлення у дітей, психологічних основ педагогічного керівництва цим процесом привертає увагу багатьох психологів і повинно враховуватись у роботі вихователя.

З кожним роком життя встановлює все більш високі вимоги не тільки дорослим, але й дітям: невпинно зростає об'єм знань, які потрібно їм засвоїти. Для того, щоб допомогти дітям впоратися з складними завданнями, що на них очікують, потрібно піклуватися про своєчасне і повноцінне формування у них мовлення. Це – основна умова успішного виховання та навчання.

Мета: - розглянути особливості розвитку мовлення дошкільників шляхом використання інноваційних методик мистецького спрямування;

- проаналізувати актуальність розвитку мовного потенціалу дошкільників шляхом залучення їх в художню атмосферу;

- визначити ефективний шлях використання інноваційних методик мистецького спрямування.

Основна частина. У дітей дошкільного віку, в порівнянні з дітьми раннього віку, розширюється коло спілкування, що вимагає від дитини повноцінного оволодіння засобами спілкування. Провідна діяльність дитини, яка постійно ускладнюється, висуває високі вимоги до мовлення. Стають змістовними діалоги, які включають вказівки, оцінки, узгодження ігрових дій. Дитина вчиться ставити запитання на абстрактні теми. Значно збільшується словниковий запас, засвоюються правильні граматичні конструкції. У рольовій грі з'являються нові форми мовлення: мовлення, пов'язане з інструктажем учасників гри, і мовлення, яке повідомляє дорослому про враження, отримані поза контактом з ним. Нові форми мовлення викликають до життя монологічне контекстне мовлення, тобто зв'язне висловлювання, поєднане однією складною думкою й побудоване з урахуванням цієї думки.

Проблема мовної особистості висвітлена в працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених таких як Г.І.Богін, А.М.Богущ, Є.Р.Боринштейн, М.С.Вашуленко, С.Г.Воркачов, Т.М.Дрідзе, Ю.М.Караулов, В.В.Красних, О.О.Леонтьєв, В.А.Маслова, Л.І.Мацько, Л.М.Паламар, М.І.Пентилюк, О.Семенов, Л.В.Струганець, В.П.Фурманова та інші.

Актуальність обраної нами тематики підтверджує те, що саме вивчення мистецтва художнього слова, образотворчого, театрального, музичного мистецтва, усної народної творчості є найбільш ефективним засобом розвитку дитячого мовлення. Саме це активізує емоційну та почуттєву сферу дитини, викликає у неї пізнавальні процеси та створює духовний і творчий потенціал. Важливим фактором є те, що саме поєднання вивчення різних видів мистецтва утворює можливості для найбільшого впливу на дошкільника.

В науковій літературі мовлення трактується як найсуттєвіший інструмент реалізації мислення, спілкування й усвідомлення особистістю рівня буттєвості світу, основний чинник

самоідентифікації в соціальному середовищі, що слугує «засобом творчого перетворення матеріального світу у світ духовний».

Між тим існує думка, що мовлення проявляється через вербальне спілкування за допомогою мовних знакових одиниць (слів, синтаксичних конструкцій, тексту, інтонацій), нерідко за підтримки невербальних засобів.

Слід звернути увагу на зв'язок мовленнєвої діяльності дошкільника з образотворчим мистецтвом. Об'єднує дані явища є саме художній образ, який сприймається дітьми в процесі ознайомлення з різними творами образотворчого мистецтва.

У дошкільному віці діти опановують лише два види мовленнєвої діяльності: слухання та говоріння.

Слухання, тобто аудіювання – це сприймання мовлення на слух і його розуміння. Результатом цього є розуміння або нерозуміння тексту.

Говоріння – це продуктивний вид активної мовленнєвої реалізації, активний процес здійснення спілкування, зовнішнє вираження способу формування та формулювання думки засобами мови.

Спираючись на Базовий компонент дошкільної освіти, дитина у віці п'яти – шести років уже повинна вміти складати розповіді за картинками, з власного досвіду, про іграшки, творчі розповіді на тему, розповіді-етюди, мініатюри, передавати зміст переглянутих мультфільмів, фільмів, вистав, почутих казок, оповідань тощо.

Існує також низка інноваційних підходів, методів, технологій, які тією чи іншою мірою стосуються мовленнєвого розвитку дошкільників: навчання грамоти за технологіями Є.Є. Шулешка та М. Зайцева; творчий розвиток за методами Л.Б. Фесюкової; комунікативний розвиток за технологією Т.О. Піроженко тощо.

Ефективним у сучасній освітній діяльності з розвитку мовлення є гра-посібник «Кубики Зайцева» котра містить 52 картонки, які можна легко скласти в кубики, три таблиці та методичні коментарі. Кубики поділяють за різними критеріями, серед яких: кольорові ознаки; за розміром; за звучанням наповнювача; за вібрацією наповнювача; яка сприймається пальцями руки; що тримає кубик; за вагою; за поєднаннями ознак.

М. Зайцев розглядав склад як «мускульне зусилля мовного апарату, що усвідомлюється», кожну букву саму по собі, кожну букву на позначення приголосного звука з наступною, яка позначає голосний, або кожну, що передає приголосний з м'яким знаком. Склади розташовують у таблиці, зіставляючи і співвідносячи їх за дзвінкістю, глухістю, твердістю, м'якістю.

Також важливим дидактичним прийомом М. Зайцева є формування правильної постави, висока загальна рухова активність, робота над фіксацією погляду тощо. Усе це здійснюється на засадах індивідуального підходу до дитини. Педагогічні технології М. Зайцева дистанційовані від вербально-логічного спрямування, що за традиційних форм і методів навчання часто породжує ефект беззмістовної багатомовності.

Принциповим положенням технології є одночасний розвиток мовлення дітей із навчанням їх читання. За такого підходу читання розглядається не як передумова «прискореного розвитку», а як процес оволодіння новою мовною реальністю – письмовим мовленням.

На практиці реалізація цієї технології не вириває дитини з контексту її природного буття, не створює для неї нездоланих бар'єрів. Навчання читання поєднується з грою, співом. Наприклад, запам'ятовування складів відбувається у формі коротких складових пісеньок (проводяться як фонетична розминка й супроводжуються рухами). Психологічні особливості віку враховуються в залученні всіх видів пам'яті: звукової, моторної, зорової, кінестетичної (просторово-рухової), що робить процес навчання нескладним, захопливим.

Психофізіологічні засади технологій М. Зайцева засновані на визнанні неабияких можливостей дошкільного віку у сприйманні та засвоєнні на чуттєвій основі знань про навколишній світ, їх автор виходив із того, що для повноцінного формування особистості потрібно задіяти всі органи чуття, забезпечити належний розвиток відчуттів і сприймань як головних способів пізнання дитиною предметів і явищ.

Що стосується технології запропонованою Т.О. Піроженко, то вона полягає у твердженні про те, що міжособистісна взаємодія – основа взаєморозуміння. Неможливо зрозуміти іншу людину поза особистісних контактів з нею. Мета і результат мовної взаємодії – розуміння – відбувається лише за умови, коли реалізуються міжособистісні відносини між людьми. Комунікативний підхід до діагностики розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, в якій дошкільник має не лише засвоїти суспільний досвід (мову), але й щоразу самостійно застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватних до ситуації засобів спілкування, нарешті, створювати свої власні засоби для реалізації мети взаємодії. Через те, в комплексному підході такою важливою є саме діагностика (і своєчасне формування!) потреб, мотивів спілкування, інтересів, бажань, ціннісних орієнтацій, пов'язаних із людиною. Координати «людина» та «її ставлення до інших» є найважливішими для мовленнєвого становлення дошкільника. Отриманий під час діагностики матеріал дає змогу охарактеризувати форми взаємин між дитиною і дорослим, допомагає визначити комунікативну спрямованість і готовність дитини до комунікації [6, с. 38].

За технологію «Художнє слово та дитяче мовлення» Н.Гавриш у розвитку дитячого мовлення, спираючись на художню літературу та усну народну творчість, величезна сила впливу яких традиційно використовувалася у вітчизняній та зарубіжній педагогіці як могутній чинник виховання та освіти підростаючого покоління. Виховна і художня цінність цього виду мистецтва обумовлена специфікою засобів втілення в ньому художнього образу, насамперед, мовних засобів виразності, адже мова художнього твору є найкращою, найвищою формою літературної мови, яку діти прагнуть наслідувати [6, с. 60].

За Т.Ткаченко «Методика використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям». За цією методикою для роботи використовується аркуш картону 45x30 см, поділений на шість квадратів (за кількістю характерних ознак предмета або об'єктів чи пір року, про які потрібно розповісти). Дітей навчають знаходити головні, суттєві ознаки предмета, відрізнити їх від другорядних. Навчаючи старших дошкільників складанню описових розповідей, використовують схеми-моделі. Діти вибудовують розповідь з дотриманням послідовності та параметрів, закладених у схемах: колір, форма, величина, матеріал, частини, дії. Використання схем при складанні описових розповідей допомагає дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі – чим подібні, або чим відрізняються предмети, а диференціювати порівнюючи предмети за формою, величиною, кольором тощо [7, с. 35].

Важливим якісним новоутворенням дітей старшого дошкільного віку є поява планувальної та регулювальної функцій розповідного мовлення.

Важливу роль в говорінні відіграє мовленнєва комунікація, основною одиницею якої є розгорнуті висловлювання, а мовленнєвою формою вираження яких є текст.

Освітня лінія «Мова дитини» передбачає вивчення дитиною культури мовлення і спілкування, елементарних правил використання мови в різних життєвих ситуаціях і оволодіння мовою як засобом пізнання і способом конкретно людського спілкування. В той же час освітня лінія «Дитина у світі культури» передбачає формування почуття прекрасного в різних його проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу і світу мистецтва [1, с.120].

Для дитини мова є одним з основних способів вивчення навколишнього середовища. За словами Г. Костюка, саме через мову здійснюється процес осмислення зорових образів (подій і картин навколишнього світу). У цьому випадку мова виступає як засіб інтерпретації сенсорного досвіду дитини.

Щоб сформувані необхідні знання, навички та потреби, а також сприятливі відносини, учитель повинен створити для цього необхідні умови та вирішити ряд важливих освітніх завдань. Перш за все, він повинен навчити дітей поняттю естетики, розвинути їх дотримання, вміння порівнювати, реагувати на все прекрасне, знайомитися з різними творами мистецтва, формувати в їхній свідомості особисту позицію в сприйнятті творів мистецтва [2, с.34].

Також важлива роль у вихованні та становленні дітей відіграє розвиток їх художнього сприйняття при ознайомленні з творами живопису. Важливим є звернення уваги дітей саме на емоційний зміст картини та засоби, за допомогою яких художник передає колір, настрої

персонажів, стан природи, рослини, тварин і інші елементи кожного окремого твору живопису. Недарма великий вчитель К. Ушинський пов'язував використання картин для розвитку дитячого мовлення з використанням принципу наочності. Перевага живописних творів, на його думку, полягає в тому, що дитина вчиться тісно асоціювати слово з ідеєю образу, вчиться логічно і послідовно висловлювати свої думки, т. Е «Картина розвиває як розум, так і мову дитини».

Вартим уваги є думка А. Богуш, яка визначила шляхи і форми інтеграції зорової та мовної діяльності. Основним серед них є словесний малюнок, коли вчитель через сприйняття поетичного тексту, пейзажної лірики показує дітям приклад художнього опису явищ природи, об'єктів і об'єктів навколишнього середовища. Інший спосіб інтеграції візуального та словесного творчості полягає в тому, щоб прокоментувати те, що вихователь заохочує дітей висловлювати словами свій власний художній досвід, виражати думки, які були відображені в малюнках, картинах, репродукціях, побачених дітьми [3, с.52].

Сприйняття різних видів образотворчого мистецтва - театрів, фільмів, слайдів, змісту дитячих книг тощо - також може розглядатися в якості важливого інструменту для розвитку мови дитини. Це вплив посилюється тими почуттями, емоціями, переживаннями, які супроводжують сприйняття будь-якого виду мистецтва. У поєднанні з вмілим педагогічним впливом ці інструменти стають зразками літературної мови для дітей, які діти переходять до самостійної мовно - творчої діяльності, використовуваної в сюжетних іграх, ігрових інсценуваннях або дитячих концертах. Сприйняття картини, предмета, прикладного або музичного мистецтва завжди супроводжується репліками, обміном враженнями і питаннями, які виникають у учнів, і це абсолютно нормальна реакція, яка свідчить про дитину» [4, с.58].

Висновок: Таким чином, застосування інноваційних методів в освітньому процесі допомагають активізувати увагу дошкільників; сприяють комфортній атмосфері в колективі, та рівноправне спілкування між дітьми та вихователем; створюються ситуації успіху для дошкільників; головним є те, що діти в процесі застосування інноваційних методів можуть осмислити доцільність завдань, розуміти причини досягнень, або невдач.

Тому актуальність розвитку мовного потенціалу дошкільників шляхом залучення їх в художню атмосферу безперечна. В сучасних дошкільних установах педагоги можуть активно звертатися до художніх образів мистецтва, і навпаки, навчаючи дітей образотворчої діяльності орієнтуватися на живе, емоційне, творче спілкування з дітьми.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. К. : Видавничий дім «Слово», 2011. 544 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. Х. : Вид-во «Ранок», 2011. 176 с.
3. Дитина : програма виховання дітей і навчання дітей від 3 до 7 років. К. : «Богдана», 1999. 327 с.
4. Дитина у дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / [під ред. К. Л. Крутій]. Запоріжжя : Ліпс, 2011. 188 с.
5. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: Метод. Посібник для вихователів. -Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2011.-189 с.
6. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти: методичний посібник / за заг. ред. Т. В. Киричук, О. М. Кулик, Н. М. Шаповал. – Тернопіль: Мандрівець, 2016. – 272 с.
7. Трифонова О. С. Виховання звукової культури мовлення дітей середнього дошкільного віку. Монографія / О. С. Трифонова. – Одеса: СВД Черкасов, 2008. – 267 с.

УДК 373.31

В. Петелько,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського